

**DOUĂ CĂRȚI VECHI DIN BIBLIOTECA MĂNĂȘTIRII DE LA BLAJ
AFLATE ÎN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII
ALBA IULIA**

Florin BOGDAN
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

**Two Old Books from the Library of Blaj Monastery in the Collections of the National
Museum of Unification Alba Iulia**

ABSTRACT

In the framework of the acquisition policy of goods with heritage value proposed by the National Museum of Unification Alba Iulia, it has been possible to acquire some remarkable pieces belonging to various categories, from documents to pieces of fine art and old books. The bibliophilic pieces usually relate to Romanian printing, yet European printing products have not been omitted, especially when these are related to the Romanian area. This study tackles the acquisition of two old books from the 18th century which – at one time– were part of the library of the Holy Trinity Monastery in Blaj, a fact revealed by the handwritten bookplates kept on the leaves of the two volumes.

Cuvinte-cheie: secolul al XVIII-lea, bibliofilie, Congregația de Propaganda Fide, Roma, Trnava
Key words: 18th century, bibliophily, Congregation de Propaganda Fide, Rome, Trnava

În ultimii ani, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia a dus o politică extrem de consistentă pentru îmbogățirea colecțiilor sale. S-au avut în vedere achiziții ale unor piese care să ilustreze Principatul Transilvaniei (amintim achiziția unor gravuri ale principilor Transilvaniei¹ și a unor hărți din secolele XVI-XVII²), piese de artă (vârfurile fiind reprezentate de cele două picturi semnate de Sava Henția), piese legate de Primul Război Mondial, Unirea Transilvaniei cu Regatul României sau Încoronarea de la Alba Iulia (pe lângă o trusă chirurgicală databilă la sfârșitul secolului al XIX-lea și care i-a aparținut medicului Raul Dona, amintim o fotografie a lui Vasile Goldiș cu semnătură olografă ori Programul Serbărilor Încoronării). Din politica de achiziții nu a fost exclusă cartea veche, fie ea românească sau străină. Astfel, s-a reușit achiziționarea unor piese de o mare valoare patrimonială și bibliofilă: Johannes Honterus, *Rudimentorum cosmographicorum...* (Tiguri, 1564)³, Hieronymus Ortelius, *Chronologie oder historische Beschreibung aller Kriegsempörungen* (Nürnberg, 1603)⁴, *Approbatae Constitutiones...* (Claudiopoli, 1677)⁵, Kászonyi András, *Iter*

¹ Bogdan 2018, p. 128-129.

² Bogdan 2018a, p. 126-127.

³ Inv. 4025; RMK III, 530; Veress 1931, I, p. 25.

⁴ Inv. 4018.

⁵ RMK I, 1212; Bogdan 2018b, p. 146-147; Bogdan, Știrban 2018, p. 273-281.

Venetum ex Hungaria susceptum quod vulgare fecit idem editor, qui viator (Temesvarini, 1796)⁶ din categoria cărților străine și transilvanice. Raportarea la cartea românească veche aduce, de asemenea, câteva titluri foarte interesante, unele dintre ele foarte rare: *Psaltire* (Sibiu, 1791)⁷, *Octoih mic* (Sibiu, 1826)⁸, *Ducere de mână către cinste* (Buda, 1798)⁹, *Psaltire* (Râmnic, 1751)¹⁰, *Ceaslov* (Govora, 1640)¹¹, Fenelon, *Întâmplările lui Telemah* (Buda, 1818)¹² etc.

O achiziție extrem de interesantă a fost făcută în anul 2021, constând dintr-un lot de două tipărituri vechi străine a căror proveniență poate fi urmărită până la colecția bibliofilului clujean Titus Furdui. Interesul nostru nu s-a îndreptat către vechimea sau subiectul celor două tipărituri, ci spre instituția care s-a aflat în posesia volumelor: pe foile de titlu se păstrează câte o notă manuscrisă ce atestă prezența acestora în biblioteca istorică a Mănăstirii Sfintei Treimi din Blaj; amintim încă o dată faptul că marea majoritate a volumelor acestei biblioteci păstrate până în perioada contemporană se regăsește în colecțiile Bibliotecii Academiei Române – filiala Cluj-Napoca.

Primul dintre cele două volume avute în vedere este cel al lui Pierre Louis Danes, *Institutiones doctrinae christianae*, vol. I (Trnava, 1755), apărută în tipografia Academiei iezuite; în fapt, este o reeditare după ediția de la Veneția din anul 1733. Lucrarea teologului flamand Pierre Louis Danes (1684-1738) a fost imprimată în două volume, însă în colecțiile Muzeului Național al Unirii Alba Iulia a ajuns doar primul volum, aflat într-o bună stare de conservare: sunt vizibile urme de uzură, urme minore ale unui atac xilofag și îmbrunirea suportului papetar. Lucrarea este cunoscută de bibliografia maghiară de specialitate¹³. Exemplarul recent achiziționat beneficiază de o legătură de epocă, din carton îmbrăcat în hârtie; colțurile copertilor și cotorul sunt din piele (pe cotor sunt registre decorative cu ornamente florale și o etichetă cu numele autorului și titlul cărții); tranșa este roșie. Volumul, de format în 8° (17,3 x 10,5 cm), este complet și conține 496 de pagini cu unele erori de numerotare a paginilor: 212 este numerotată 112, 269 este numerotată 169, 313 este numerotată 113. Importanța istorică a volumului este dată de ex-libris-urile păstrate pe

⁶ Inv. 4029. Petrik II, p. 336.

⁷ BRV II, nr. 546, p. 342; BRVAC, p. 117-118; CRVIH, p. 698-699; Petrik V, p. 63. Vezi Bogdan 2021, p. 129.

⁸ BRV III, nr. 1285, p. 516; CRVIH, p. 807-808. Vezi Bogdan 2021, p. 195-196.

⁹ BRV II, nr. 614, p. 403; Veress 1931, II, p. 110; CRVIH, p. 370-372; Petrik I, p. 84. Vezi Bogdan 2021, p. 139-140.

¹⁰ BRV II, nr. 280, p. 120; Râpă-Buicliu 2000, p. 261; BRVAC, p. 104. Vezi Bogdan 2021, p. 75.

¹¹ BRV IV, nr. 18, p. 21-23; Pașca 1939. Vezi Zgârciu, Leahu, Bogdan 2020, p. 25-35 și Bogdan 2021, p. 15.

¹² BRV III, nr. 979, p. 221-222; Râpă-Buicliu 2000, p. 397; CRVIH, p. 515-516. Vezi Bogdan 2021, p. 185.

¹³ Petrik I, p. 495.

foaia de titlu și paginile 10 și 496, unde se regăsesc însemne de proprietate manuscrise aparținând bibliotecii Mănăstirii Sfintei Treimi de la Blaj. În cuprinsul cărții nu se mai află alte însemne de proprietate care să ofere informații suplimentare referitoare la alți posesori ai cărții, astfel putem deduce că - odată ajunsă în Transilvania - cartea s-a păstrat în biblioteca mănăstirii blăjene.

Cea de-a doua lucrare care ne-a atras atenția, și care face parte din aceeași achiziție, este *Historia utriusque testamenti*, vol. VII-VIII, Roma, 1774. Lucrarea conține volumele VII și VIII din istoria Noului Testament, imprimată de tipograful Benedict Franzesi, constituind un colligat, cele două volume fiind și ultimele ale lucrării. Volumul se află într-o bună stare de conservare, sunt vizibile urme de uzură, urme ale unui atac xilofag, îmbrunirea suportului papetar. Exemplarul achiziționat de muzeul albaulian beneficiază de o legătură de epocă, din carton îmbrăcat în piele (pe cotor sunt registre decorative cu ornamente florale aurite și două etichete cu titlul cărții și numerele volumelor); tranșa este roșie. Volumul, de format în 8° (18 x 11,5 cm), este complet și conține V p. + 248 de pagini însumând volumul al VII-lea și alte VIII p. + 312 p., însumând volumul al VIII-lea, cu o serie de erori de numerotare a paginilor: 64 este numerotată 94, 221 este numerotată 121, 279 este numerotată 179, 292 este numerotată 192. Ca și în cazul celeilalte lucrări care a fost analizată în materialul de față, pe foaia de titlu se păstrează un însemn de proprietate manuscris aparținând bibliotecii Mănăstirii Sfintei Treimi de la Blaj, datat 1784, iar pe verso (p. II) apare o însemnare de donație din partea Congregației de Propaganda Fide pentru Partenie Iacob, viitor profesor la școlile de la Blaj, despre care s-au păstrat câteva informații istorice – manuscrisul său de aritmetică numerică¹⁴, participarea în cadrul consistoriului episcopal din 1787¹⁵ sau cuvântarea ținută la sărbătoarea patronilor școlilor blăjene în anul 1781¹⁶. În acest caz, vorbim despre o dublă donație: inițial, Congregația de Propaganda Fide îi dona cartea lui Partenie Iacob, ulterior aceasta, probabil, a donat-o bibliotecii mănăstirii din Blaj. În cazul acestei ultime lucrări, interesant este faptul că, în catalogul bibliotecii mănăstirii blăjene, regăsim informații despre alte volume din lucrarea analizată, respectiv volumele V și VI¹⁷, dar despre care nu știm dacă au făcut parte din aceeași donație a lui Partenie Iacob.

Achiziționarea celor două exemplare de carte veche care au făcut parte din biblioteca mănăstirii din Blaj îmbogățește patrimoniul deținut de către Muzeul Național al Unirii Alba Iulia și aduce informații noi referitoare la conținutul uneia din cele mai importante biblioteci din Transilvania din secolele XVIII-XIX.

¹⁴ Marian 1957, p. 291-301.

¹⁵ Dumitran 2007, p. 233.

¹⁶ Mârza 2002, p. 169-186.

¹⁷ Dumitran 2010, p. 168, nota 59 cu trimitere la catalogul bibliotecii mănăstirii din Blaj, păstrat la Biblioteca Academiei Române – filiala Cluj-Napoca.

List of illustrations

Fig. 1 – The title page of the work of Pierre Louis Danes, *Institutiones doctrinae christianae*, vol. I, Trnava, 1755

Fig. 2 – The title page of *Historia utriusque testamenti*, vol. VII-VIII, Rome, 1774

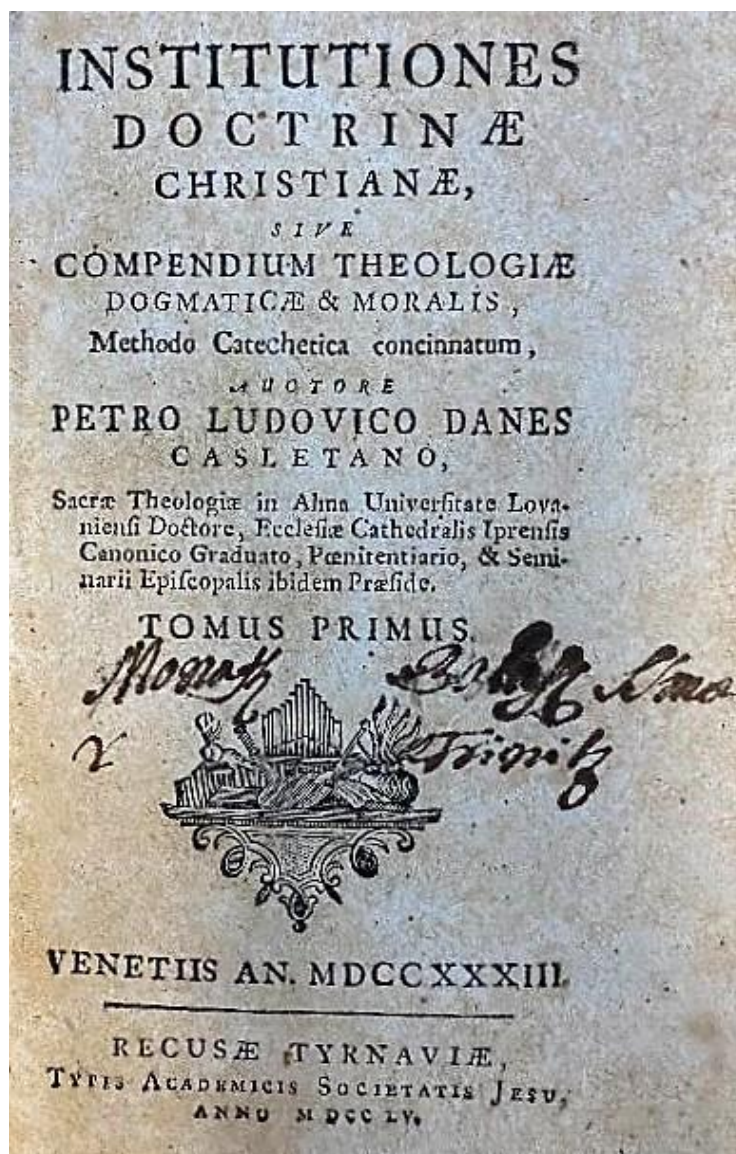

Fig. 1 - Foaia de titlu a lucrării lui Pierre Louis Danes, *Institutiones doctrinae christianae*, vol. I, Trnava, 1755

Fig. 2 - Foaia de titlu a lucrării *Historia utriusque testamenti*, vol. VII-VIII, Roma, 1774

Abrevieri bibliografice

- Bogdan 2018 – Florin Bogdan, „Gravurile principilor Transilvaniei”, în *Muzeul Național al Unirii. 130 de ani în 130 de piese* (coord. Tudor Roșu), Alba Iulia, 2018, p. 128-129
- Bogdan 2018a – Florin Bogdan, „Hărți ale Transilvaniei (sec. XVI-XVIII)”, în *Muzeul Național al Unirii. 130 de ani în 130 de piese* (coord. Tudor Roșu), Alba Iulia, 2018, p. 126-127
- Bogdan 2018b – Florin Bogdan, „Approbatæ Constitutiones regni Transsylvaniae (Cluj, 1677)”, în *Muzeul Național al Unirii. 130 de ani în 130 de piese* (coord. Tudor Roșu), Alba Iulia, 2018, p. 146-147
- Bogdan 2021 – Florin Bogdan, *Cartea românească veche în colecțiile Muzeului Național al Unirii Alba Iulia*, Alba Iulia - Cluj-Napoca, 2021
- Bogdan, Știrban 2018 – Florin Bogdan, Alexandru Știrban, „Exemplare ale lucrării *Approbatæ Constitutiones regni Transsylvaniae* aflate în colecțiile Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia”, în *Apulum. Series Historia & Patrimonium*, LV, 2018, p. 273-281
- BRV I-IV – Ion Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, vol. I-IV, București, 1903-1944
- BRVAC – *Bibliografia Românească Veche*, vol. I (A-C), Târgoviște-București, 2004
- CRVIH – Ioan Chindriș, Niculina Iacob, Eva Mârza, Anca Elisabeta Tatay, Otilia Urs, Bogdan Crăciun, Roxana Moldovan, Ana Maria Roman-Negoi, *Cartea românească veche în Imperiul Habsburgic (1691-1830). Recuperarea unei identități culturale / Old Romanian Book in the Habsburg Empire (1691-1830). Recovery of a cultural identity*, Cluj-Napoca, 2016
- Dumitran 2007 – Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, Cluj-Napoca, 2007
- Dumitran 2010 – Daniel Dumitran, „Profesorul Teodor Pop: schiță de portret”, în *Apulum. Series Historia & Patrimonium*, XLVII, 2010, p. 159-181
- Marian 1957 – Victor Marian, „Manuscrisul de aritmetică a lui Iacob Partenie”, în *Studii și Cercetări de Matematică*, VIII, 1957, nr. 3-4, p. 291-301
- Mârza 2002 – Andreea Mârza, „Cuvântarea profesorului Partenie Iacob din 1781, rostită la sărbătoarea patronilor școlilor din Blaj”, în *Coordonatele preoției greco-catolice - istorie și actualitate*, Blaj, 2002, p. 169-186
- Pașca 1939 – Ștefan Pașca, *O tipăritură muntenă necunoscută din secolul al XVII-lea. Cel mai vechiu Ceaslov românesc. Studiu istoric, literar și de limbă*, București, 1939
- Petrik I-V – Petrik Géza, *Magyarország bibliográphiája*, vol. I-V, Budapest, 1886-1971
- Râpă-Buicliu 2000 – Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia Românească Veche. Additamenta I (1536-1830)*, Galați, 2000
- RMK I – Szabó Károly, *Régi Magyar Könyvtár. Az 1531–1711. megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, vol. I, Budapest, Kiadja a M. Tud. Akadémia, 1879
- RMK III – Szabó Károly, Hellebrant Árpád, *Régi Magyar Könyvtár. A Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem Magyar nyelvű nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, Budapest, 1896
- Veress 1931 – Andrei Veress, *Bibliografia română-ungară*, vol. I-II, București, 1931
- Zgârciu, Leahu, Bogdan 2020 – Maria Zgârciu, Codruța Leahu, Florin Bogdan, „Un exemplar necunoscut al Ceaslovului tipărit la Govora în anul 1640”, în Silviu-Constantin Nedelcu (coordonator), *Cartea românească veche (secolele XVII-XVIII)*, București, 2020, p. 25-35